

การส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านตามหลักพละ 4*

THE PROMOTION OF VILLAGE FUND ADMINISTRATION

ACCORDING TO BALA 4.

ศุภชัย ศักดิ์ตระกุล

Supachai Saktrakoon

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซ่งเฮง อินเตอร์เทรดดิ้ง

Senghengintertrading Limited Partnership

E-mail: supachais999@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงการดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ พันธกิจ วิสัยทัศน์ ปรัชญา เป้าประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในองค์กรหรือหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การบริหารกองทุนหมู่บ้านให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในองค์กร สนับสนุนความก้าวหน้า และส่งเสริมให้สมาชิกได้เกิดการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ผู้นำองค์กรต้องกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกให้ชัดเจน ถูกต้อง

แนวทางการปฏิบัติที่สำคัญคือ การสนับสนุนการศึกษา การวางแผน การพัฒนา การอบรม การทำงานเป็นทีม และการสร้างวัฒนธรรมอันดีในการอยู่ร่วมกัน มีความเข้าใจกัน ซึ่งจะมีส่วนสำคัญสำหรับการส่งเสริมการบริหารและการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และให้มีการบูรณาการกับหลักธรรมพระพุทธศาสนา อันได้แก่ หลักพละ 4 ประกอบด้วย ปัญญาพละ วิริยะพละ อดทนพละ และสังคหพละ เพื่อให้การบริหารงานและการปฏิบัติงานของสมาชิกบรรลุตามเป้าหมายองค์กร โดยการนำหลักธรรมนี้ไปใช้โดยการประยุกต์เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน แล้วจะทำให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์สภาพแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ได้ถึงทางแก้ปัญหา และการทำงานของสมาชิกมีความขยัน ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ เสียสละ มานะ อดทน แล้วก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: กองทุนหมู่บ้าน; การบริหาร; หลักพละ 4

Abstract

This academic article aimed to present the promotion of village fund administration which could be linked to operations, roles, missions, visions, basic philosophy of village funds which required the cooperation of members of the organization or agency The main goal is to manage the village fund for efficiency and effectiveness. To build a good relationship between members in the organization. To support progress and encourage members to develop themselves which will lead to the development of the organization or fund to achieve the intended objectives. In this regard, the organization's leader must set clear and accurate working guidelines for the members in order to operate in the same direction.

The key practice guidelines are Education support, planning, development, training, teamwork and creating a good culture of coexistence, good understanding, helping each other. This was an important part for promoting the administration and operation of the Village Fund. and to integrate with the Buddha-dharma principles, namely the Bala 4 principles, consisting of Panya-Bala, Viriya-Bala, Anavajjabala, and Sanghaha-balala, for the management and operations of members to achieve the organization's goals. By applying this principle as a tool to increase operational efficiency, it would be able to analyze the situation, environment, various problems for solution. The work of the members were diligent, honesty, responsibility, sacrifice, perseverance, patience that led to the creation of new knowledge in operation.

Keywords: Village Fund; Administration; Bala 4

บทนำ

นโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญของนโยบายคือ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริม และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับปัจจุบัน มุ่งเน้นด้านการพัฒนา ด้านความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเป็นหลักโดยละทิ้งที่จะมุ่งพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาประเทศโดยอาศัยการพึ่งพาจากต่างชาติด้านเงินทุน ซึ่งผลของการพัฒนาผิดจุดนี้ได้ส่งผลกระทบยาวต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยในเวลาต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนา ด้านความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทำให้

ต้องพึ่งพาทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยี ซึ่งผลของการพัฒนานี้ได้ก่อให้เกิดเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกในระบบเศรษฐกิจของไทย ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนขยายวงกว้างออกเรื่อย ๆ เกิดการล่มสลายของเกษตรกรรมย่อย เกิดปัญหาครอบครัว ผู้คนต้องละทิ้งครอบครัวมาทำงานในเมือง ดังนั้นการก่อเกิดนโยบายกองทุนหมู่บ้านนี้ขึ้น จึงถือว่ารัฐบาลเองก็ได้เล็งเห็นถึงความผิดพลาดของการพัฒนาผิดจุดที่มุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะด้านอุตสาหกรรมและชุมชนเมือง และหันกลับมาให้ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนในระดับรากหญ้า โดยคาดว่าจะแก้ไขปัญหาได้ผลสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจโดยรวมได้

อย่างไรก็ตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านเท่าที่ผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบันนี้ ยังเป็นเพียงแค่การให้เงินลงไปในพื้นที่เพื่อให้มีการกู้ยืมไปใช้จ่ายเท่านั้น ภาครัฐยังขาดการสนับสนุนอย่างรอบด้าน เช่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำตลาด การให้ความรู้ด้านการผลิต การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีของชุมชน การใช้ทุนทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ การสร้างและพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้นภาครัฐจึงควรส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวให้เชื่อมโยงกันในทุกมิติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างรอบด้านและอย่างต่อเนื่อง

นอกเหนือจากนั้นแล้วควรส่งเสริมทัศนคติในด้านการลงทุนควบคู่ไปด้วย เนื่องจากว่าการก่อเกิดทัศนคติในทางบวกต่อการก่อหนี้ของชุมชนอาจจะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง หากว่าขาดการส่งเสริมความรู้ทางการบริหารและการลงทุน ภาครัฐจึงควรส่งเสริมค่านิยมในการก่อหนี้ที่มีเหตุผล คือ ก่อหนี้เพราะมีโครงการที่จะลงทุนจริง ๆ ไม่ใช่ก่อหนี้มาใช้จ่ายบริโภค นอกจากนี้แล้วควรมีการสนับสนุนส่งเสริม และนำคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และความเสียสละไปใช้ในชุมชนด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาโดยรวมของนโยบายกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ดังนั้นผู้เขียนจึงมีแนวคิดว่าการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านจะเป็นแนวทางหรือทางออกได้ ซึ่งหลักธรรมนี้ก็คือหลักพระ 4 กล่าวคือ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานและการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อผู้ปฏิบัติเองและต่อองค์กรด้วย โดยหลักพระ 4 ประกอบด้วย ปัญญาพระ (กำลังความรู้) วิริยะพระ (นำไปปฏิบัติ) อดทนพระ (ข้อสัตย์สุจริต) และสังคหพระ (มีจิตอาสา) และหลักพระ 4 นี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลผู้ฝึกตนอย่างต่อเนื่องแล้วย่อมจะประสบความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงาน การใช้ชีวิตในสังคม ตลอดจนเป็นผู้มีความเพียร อดทน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วย ผู้บริหารและสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ โดยผ่านกระบวนการศึกษา และฝึกอบรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิด จิตใจ ความรู้ การทำงาน ทัศนคติ มุมมอง โดยต้องเกิดการรวมเป็นหนึ่งเดียวกันและสร้างวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยม ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ในการส่งเสริมการบริหารงานจะเป็นในลักษณะของการนำไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยผ่านการอบรม การศึกษา และ

การพัฒนา โดยมุ่งเน้นไปในส่วนของการบริหารและการปฏิบัติงาน พละ 4 ประการ หรือ พลังคุณธรรม 4 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการประกอบอาชีพการงาน ศึกษาเล่าเรียน และผู้ที่เป็นหัวหน้าหรือผู้ตามก็ดี เพื่อสร้างคุณธรรมและพลังที่จะทำให้การดำเนินงานหรือการทากิจการต่าง ๆ เกิดความมั่นใจและส่งผลต่อความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ด้วย และจากงานศึกษาที่ผ่านมามีการใช้หลักพละ 4 ในการส่งเสริมการบริหารงาน กล่าวคือ จะมีการให้บุคลากรหรือพนักงานในองค์กรมาเข้ารับการอบรมให้เข้าใจในหลักธรรมนี้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ในหน่วยงานของตนเอง โดยการใช้หลักพละ 4 มาช่วยบริหารงานในองค์กรของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง ตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และบุคลากรมีการพัฒนาตนเองด้วย ไปในทางที่ดีขึ้น และการบริหารงานโดยใช้หลักพละ 4 หรือ กำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการ จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ผู้บริหารจะสามารถวางแผน จัดการองค์กร และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริตและมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย และถ้ามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อ มากเท่าใดก็จะทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตรงกันข้ามถ้าขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงบางข้อก็จะเป็นผู้บริหารที่แย่ไม่ได้ ดังนี้ ผู้บริหารที่เก่งและดีต้องมีพละหรือกำลังภายใน 4 ประการ คือ มีความฉลาด มีความขยัน มีความสุจริตและมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย ผู้บริหารต้องหมั่นพิจารณาตรวจสอบตนเองว่า มีพละครบทั้ง 4 ข้อหรือไม่ หากพบว่าตนขาดข้อใดต้องพัฒนาข้อนั้น แม้พละทั้ง 4 ข้อจะมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่พละข้อที่ 4 คือ สังคหพละจะมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารจะทำงานให้สำเร็จได้ต้องอาศัยคนอื่นด้วย ดังนั้นผู้บริหารจะพลาดเรื่องมนุษยสัมพันธ์ไม่ได้เด็ดขาด

แล้วในปัจจุบันโลกได้มีวิวัฒนาการพัฒนาไปสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่หล่อหลอมรวมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างองค์กร รูปแบบการบริหารจัดการ กระบวนการบริหาร ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร (โสมวลี ชยามฤต, 2564) นอกจากนั้นยังต้องเคารพความเห็นต่างของสมาชิกในองค์กรด้วย ตลอดจนต้องทำให้เกิดความผูกพันกับองค์กร การบริหาร และการปฏิบัติงานให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และ ระวีวัฒน์ จันทิก, 2558)

ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้าน

นับจาก พ.ศ. 2504 ประเทศไทยได้กำหนดให้มีแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 ที่ผ่านมามีเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีราคาถูกและมีอยู่อย่างเหลือเฟือของประเทศมาใช้สนับสนุนการพัฒนาและขยายฐานการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราที่สูง แต่การเติบโตดังกล่าวนอกจากจะต้องแลกเปลี่ยนด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหลอ และเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมากและต้องมีการ

ลงทุนด้านเทคโนโลยีและการตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่ข้อจำกัดที่เป็นอยู่ของประเทศทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพของคน การบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่ขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ ความขัดแย้งในสังคมจากการเหลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยนั้นมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาจะกระจุกอยู่เฉพาะพื้นที่ในเขตเมืองและชุมชนด้านอุตสาหกรรม ไม่เกิดการกระจายการพัฒนาสู่ชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดการอพยพปัจจัยการผลิตของชุมชนโดยเฉพาะแรงงาน ซึ่งส่งผลถึงการแยกคนออกจากชุมชน ทำให้สรุปได้ว่าแม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตาม ความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จดังกล่าวได้นำไปสู่ผลการพัฒนา ที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เริ่มต้นในตอนแรกๆ นั้นโดยการจัดแบ่งเป็นกองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียน และเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองด้วยภูมิปัญญาของตนเอง จากนั้นรัฐบาลจึงได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปฝึกอบรมความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยเรียกตัวเองว่า ประชารัฐ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการบริหารจัดการกับกองทุนที่ได้รับมาน้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนนี้ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนต่อไป ทั้งนี้ผลสำเร็จของการกระทำต้องเกิดจากความช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกันแก่กองทุนสมาชิก โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตามวิถีชุมชน และวัฒนธรรมระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยกระดับของกองทุนให้มีความเท่าเทียมกัน จากเพียงแค่การอยู่รอด สู่การกินดีอยู่ดีขึ้น ซึ่งยิ่งถ้าหากถ้ามีการจัดการบริหารที่ดี ถือว่ายอดเยี่ยมมาก

สำหรับในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นการมุ่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์ความรวม มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมด้วยทุนทางทรัพยากร และศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยสรุปได้เป็น 3 แนวทางหลัก คือ การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกัน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2565)

นโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่สำคัญนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลได้ประกาศในการหาเสียงเลือกตั้งไว้ ส่งผลให้ได้รับการเลือกตั้งจนสามารถจัดตั้งเป็นรัฐบาลได้ ซึ่งหลังจากที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาจัดตั้งเป็นรัฐบาลแล้วนโยบายนี้เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนที่ได้รับการดำเนินการ โดยมีสาระสำคัญของนโยบายคือ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริม และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือนตลอดระยะเวลาของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมุ่งเน้นด้านการพัฒนาด้านความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเป็นหลักโดยละทิ้งที่จะมุ่งพัฒนาชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาประเทศโดยอาศัยการพึ่งพาจากต่างชาติด้านเงินทุน ซึ่งผลของการพัฒนาผิดจุดนี้ได้ส่งผลกระทบต่เศรษฐกิจของประเทศไทยในเวลาต่อมา การพัฒนาประเทศโดยอาศัยการพึ่งพาเงินทุนจากต่างชาตินี้เป็นผลมาจากความเชื่อตามทฤษฎีนีโอคลาสสิกที่ว่า การไหลของเงินทุนจากประเทศที่พัฒนาสู่ประเทศด้อยพัฒนาเป็นตัวจักรกลสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทุนต่างประเทศดังกล่าวจะนำไปสู่การเพิ่มการลงทุนและมีผลให้เพิ่มผลผลิต การมีงานทำ และรายได้ที่เพิ่ม อย่างไรก็ดี นโยบายนี้ก็เป็นนโยบายที่ได้รับการวิพากษ์ว่าวิจารณ์เป็นอย่างมาก ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้แท้จริงหรือไม่ หรือเพียงก่อเกิดขึ้นมาเพื่อสร้างความนิยมให้พรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งเมื่อประสบผลทางการเมืองแล้วความสนใจอย่างแท้จริงของนโยบายนี้จะหมดไป โดยไม่สนใจผลกระทบตามมาที่อาจจะเกิดขึ้น ในท้ายที่สุดประชาชนก็จะตกอยู่ในบ่วงหนี้ อันเป็นสถานการณ์เดียวกับประเทศกำลังพัฒนาที่กู้ยืมเงินประเทศที่พัฒนาแล้ว นักวิชาการเรียกลักษณะของนโยบายประเภทนี้ว่าเป็น นโยบายประชานิยม (Populist) อันเป็นลักษณะสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในละตินอเมริกา ลักษณะกว้าง ๆ ของนโยบายนี้คือ การใช้เงินของรัฐเพื่อเอาใจประชาชนจนรัฐไม่สามารถหาเงินมาจุนเจือได้อย่างพอเพียง ต้องตัดงบประมาณสำคัญอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และระบบความคิดของประชาชนที่หวังได้ของเปล่าจากรัฐบาลอย่างพร่ำเพรื่อ เมื่อรัฐไม่สามารถตอบสนองให้ได้ในครั้งต่อไปก็จะเกิดการประท้วงอย่างรุนแรง

ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของประเทศ แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งทุนนิยม ประชาชนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน แต่อำนาจในการตัดสินใจทางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศก็ย่อมมาจากการตัดสินใจของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งก็คือรัฐบาลนั่นเอง ดังนั้นแล้วนโยบายกองทุนหมู่บ้านนี้ถ้าเป็นอยู่อย่างในปัจจุบัน ย่อมจะเกิดการพัฒนาไปได้ยากหากการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่ถ้าสามารถจัดการให้ปลอดจากการเมืองโดยเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ให้สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเป็นตัวของตัวเองและมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบและมีธรรมาภิบาล ตรวจสอบได้ โปร่งใสเข้าใจในหลักการกองทุน อันนี้จะทำให้กองทุนหมู่บ้านเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการบริหารงาน

การบริหารปฏิบัติงานหมายถึง การกระทำของแต่ละบุคคลที่มีความสามารถและความพร้อมพยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและมาตรฐาน สรุปได้ว่าบุคคลจะมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานต้องเกิดจากความขยันหมั่นเพียรมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ในงานพร้อมด้วยจิตใจที่ซื่อสัตย์และภาคภูมิใจต่อองค์กรงานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ (ไพบูลย์ ตั้งใจ, 2554)

เทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการบริหารงานขององค์กร เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้ หรือเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ มีองค์ประกอบสำคัญในการบริหารงาน (ขวัญชนก ใจเสงี่ยม, 2558) ดังนี้

1) คน (Man) “คน” จัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดและเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรที่จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านอื่น ๆ เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ และเงินทุน รวมทั้งสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าขององค์กรจะต้องอาศัยการบุคลากรทุกคนในองค์กรให้สามารถร่วมแรงร่วมใจประสานกันดีเป็นเป็นอย่างดีเพื่อให้งานต่าง ๆ สอดคล้องสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

2) เงิน (Money) “เงิน” เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารองค์การต่าง ๆ ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารการเงิน กล่าวคือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการบริหารการเงิน คือ การแสวงหากำไรสูงสุด ภายใต้ความมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ความพยายามน้อยที่สุด แต่ได้รับผลตอบแทนมากที่สุด

3) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) “วัสดุอุปกรณ์” จัดเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหาร ซึ่งหมายรวมถึงเทคโนโลยีทางการบริหาร หรืออาคารที่ทำงาน อุปกรณ์เครื่องใช้ในสำนักงาน รถยนต์ เครื่องมือสื่อสาร เครื่องจักรกลที่จำเป็น ตลอดจนวัสดุต่าง ๆ

4) การจัดการ (Management) “การจัดการ” จัดเป็นทักษะและความสามารถของผู้บริหารในการที่จะดูแลและประสานกิจกรรมต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างมีเทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานในองค์การเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ โดยอาศัยปัจจัยทรัพยากรทางการบริหารคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จตาม

จุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ แล้วในส่วนของการปฏิบัติงาน หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดจากพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร ที่แสดงออกมาในรูปของการปฏิบัติงานที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิภาพของบุคลากร โดยวัดผลการปฏิบัติงานจากการประเมินผลการปฏิบัติงานที่องค์กรได้กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานไว้ เพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

การส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านตามหลักผล 4

พุทธภาษิตแสดงไว้ว่า “สกมมฺนา โหติ ผลูปปตฺติ” แปลได้ว่า การงานจะประสบผลสำเร็จ เพราะลงมือทำ” ในทางพุทธศาสนาหลักธรรมที่ใช้เป็นพุทธวิธี ในการบริหารงาน คือ ผล 4 หมายถึง ธรรมที่ช่วยทำให้ผู้นำปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ “ผล” หมายถึง กำลัง หรือพลังแห่งคุณธรรม ซึ่งมี 4 ประการ เป็นกำลัง ของผู้นำที่จะนำพาหมู่คณะ องค์กร ผู้ใต้บังคับบัญชา บริวาร ไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ เปรียบเสมือนกับบุคคลที่จะเดินทางไกล ๆ ได้ หรือต้องขึ้นสู่ภูเขาที่สูงชันได้ก็ต้องมีกำลังที่แข็งแรง ฉะนั้นผู้นำทั้งหลายจะสามารถขับเคลื่อนองค์กร หมู่คณะไปข้างหน้าได้ก็ต้องอาศัยกำลัง คือ ผล 4 ซึ่งประกอบด้วย กำลัง 4 ประการ (พระพรชัย สุขธมโม, 2554) ดังนี้คือ ปัญญาผล วิริยะผล อดทนขะผล และสังคหผล การบริหารงานตามหลักผล 4 จะทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติ สามารถทำงานบริหารงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ได้แก่ 1) มีความความรู้และความสามารถ มองการณ์ไกล ในการทำงาน 2) มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน 3) มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติดี ที่จะทำงาน 4) มีอหิยาภัยดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในองค์กร และรับผิดชอบต่อองค์กร

นอกจากนั้นแล้วปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ของชุมชน อันได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถของคณะกรรมการ และความสามารถในการรวมกลุ่ม ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยนี้ล้วนมีผลต่อการส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านด้วย สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้คือ

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกของโครงการมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบข้อบังคับ การบริหารจัดการโครงการ โดยมีส่วนร่วมในการคิด การทำ การตรวจสอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การที่สมาชิกมีความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ต้องการปรับปรุงอาชีพของตนให้ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตของตนให้แตกต่างจากผู้อื่น

การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หมายถึง การที่สมาชิกของกองทุนมีการรับรู้ถึงกฎระเบียบข้อบังคับ และปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนั้น

ความสามารถของคณะกรรมการ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยความรู้ ประสบการณ์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส ทั้งในการคัดเลือกเข้ามาเป็น คณะกรรมการ และการดำเนินงานบริหารกองทุน

ความสามารถในการรวมกลุ่ม หมายถึง การที่สมาชิกของกองทุนและของชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการร่วมกันทำงานและทำกิจกรรมใด ๆ ทางสังคม รวมทั้งความสามารถของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการรวมกลุ่มด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจ ได้นั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาสมาชิกหรือบุคลากรที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ รวมทั้งต้องฝึกฝนและอบรมสมาชิกหรือบุคลากรนั้นให้สามารถบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย คือ พละ 4 และเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของปัจจัยพื้นฐานของชุมชนด้วย ผ่านกระบวนการพัฒนาการปฏิบัติงานและปรับปรุงการทำงาน คือ 1. การอบรม (Training) กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมความเข้าใจในนโยบาย และเป้าหมายขององค์กร รวมทั้งบทบาทหน้าที่และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนต้องมีการอบรมต่อเนื่องด้วย 2. การศึกษา (Education) กล่าวคือ เป็นการสนับสนุนให้สมาชิกหรือบุคลากรได้รับการศึกษา เพิ่มเติมในงานที่เกี่ยวข้อง และงานที่ทำอยู่ให้เกิดทักษะ ความเชี่ยวชาญ 3. การพัฒนา (Development) กล่าวคือ เป็นการพัฒนาให้บุคลากรหรือสมาชิกให้สามารถแสดงศักยภาพหรือนำความรู้ที่ได้รับมาจากการอบรมและการศึกษา มาพัฒนาการทำงานของตนให้ดีขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตามไม่ว่าองค์กรหรือหน่วยงานหรือบริษัทใด ต่างก็ต้องมีคนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในทุกส่วนงาน เพราะคนเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานให้ประสบความสำเร็จ จึงต้องมีการส่งเสริมการบริหารงานขององค์กรอย่างจริงจังครอบคลุมในทุกมิติ และพัฒนาขีดความสามารถในทุกภาคส่วนขององค์กร ผ่านกระบวนการทั้ง 3 คือ การอบรม การศึกษา และการพัฒนา รวมทั้งต้องผสมผสานหลักธรรมทางศาสนาด้วยคือ หลักพละ 4 สำหรับการบริหารงานและการทำงานร่วมกัน โดยประยุกต์ใช้ให้คนเป็นศูนย์กลางในการบริหารและการพัฒนา ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นความสำคัญของคน ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ หรือ พละ 4 อันได้แก่

1. ปัญญาพละ หรือ ความฉลาดรอบรู้และความสามารถ กล่าวคือ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมี วิธีการไตร่ตรองใคร่ครวญในการบริหารงาน มีกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานที่ดี ต้องเป็นคนที่ไม่ศึกษาปฏิบัติฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ

2. วิริยะพละ หรือ ความขยันหมั่นเพียร กล่าวคือ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความพยายาม ตั้งมั่นตั้งใจในการทำงาน มีความอดทนอย่างสูง ซึ่งความขยันหมั่นเพียรนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จลงได้

3. อดวิชพละ หรือ การประพฤติตนดีทำการงานดี กล่าวคือ ผู้บริหารและบุคลากรต้องทำการงานบริหารงานที่ไม่มีโทษภัยมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อองค์กรหรือหน่วยงานของตนเอง ไม่ข้อง

เกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้นำหรือผู้ปฏิบัติมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการทำงานได้และองค์กรก็เข้มแข็ง

4. สังคหะ หรือ การให้และความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กล่าวคือ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน มีการให้คำแนะนำแก่กัน ปฏิบัติงานเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ตลอดจนจัดให้มีการฝึกอบรม การศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน เพื่อให้ได้เกิดการพัฒนาตนเองขึ้น อีกทั้งต้องมีอธยาศัยดียิ้มแย้มแจ่มใสพูดจาสุภาพ มีความเสียสละช่วยเหลือกัน มีความเท่าเทียม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสามารถสังเคราะห์อธิบายแนวทางขึ้นมาได้ตามตารางและแผนภาพต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การส่งเสริมการบริหารงานขององค์กร

หลักพระ 4	การอบรม	การศึกษา	การพัฒนา
ปัญญาพระ (กำลังความรู้)	ด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการทำงาน กรอบแนวคิด มุมมอง การตัดสินใจ ความคิดสร้างสรรค์	ส่งเสริมสนับสนุนให้ ศึกษาอย่างต่อเนื่องทัน กับปัจจุบัน เน้นด้านที่ ก่อให้เกิดปัญญานำสู่การ ประยุกต์ใช้อย่างมีเหตุผล	ด้านวิสัยทัศน์ ทักษะคติ กลยุทธ์ ปรัชญา การวิเคราะห์หาเหตุผล การประเมิน สภาพแวดล้อม
วิริยะพระ (นำสู่ปฏิบัติ)	ด้านการทำงานเป็น ทีม ความเพียร พยายาม ด้าน ขั้นตอนในการปฏิบัติ ที่ชัดเจน	ส่งเสริมสนับสนุนให้ ศึกษาอย่างต่อเนื่องทัน กับปัจจุบัน เน้นด้าน ฝึกฝนปฏิบัติอย่างเข้าใจ	ด้านเป้าหมาย ภารกิจ บทบาท วัตถุประสงค์ การพัฒนาจุดเด่น และการแก้ไขจุดด้อย
อนวัชพระ (เชื้อสัตย์สุจริต)	ด้านระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย จรรยาบรรณ	ส่งเสริมสนับสนุนให้ ศึกษาทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร เน้น ด้านเข้าใจบทบาทของ ตนเอง	ศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ฝึกปฏิบัติ ตนให้อยู่ในความพอดี ไม่โกง มีความอดทน
สังคหะ (มีจิตอาสา)	ด้านหลักธรรมคำสอน เน้นเรื่องการให้ การเสียสละ	ส่งเสริมสนับสนุนให้ ศึกษา และเน้นไปด้าน การสังคมสงเคราะห์	ศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม เข้าร่วม ช่วยเหลือสังคม ต่อเนื่อง

เป็นตารางแสดงหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ หลักผล 4 ที่สอดคล้องไปกับกระบวนการพัฒนาการปฏิบัติงานและปรับปรุงการทำงาน คือ การอบรม การศึกษา และการพัฒนา โดยการสังเคราะห์จากผู้เขียนเอง

ภาพที่ 1 การส่งเสริมการบริหารงานขององค์กร

เป็นแผนภาพแสดงการส่งเสริมการบริหารงานขององค์กรโดยการนำหลักผล 4 และปัจจัยพื้นฐานของชุมชนรวมถึงกระบวนการพัฒนามาทำการสังเคราะห์จากผู้เขียนเอง

จากภาพสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ กล่าวคือ 1. การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ จะมีการทำงานเป็นทีม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล มีธรรมาภิบาล และเกิดการร่วมมือกันทุกส่วน 2. มีความรู้ใหม่ในการจัดการ มีการใช้เทคโนโลยีและ

วิทยาการสมัยใหม่ มีความรู้หลากหลายในการจัดการ ผสานและประยุกต์ความรู้ได้ ใช้เครื่องมือที่มีอย่างมีประสิทธิภาพ 3. มีทักษะใหม่ในการบริหารงาน มีความเข้าใจสภาพแวดล้อมสามารถวิเคราะห์ได้ สามารถลดขั้นตอนการทำงาน แก้ไขปัญหาที่มีได้ดี และงานที่ทำก็ออกมาดี 4. บุคลากรหลักธรรมอย่างลงตัว คือ มีความสุขในการทำงาน มีใจมุ่งมั่น ขยัน อดทน เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเข้าใจตนเอง เข้าใจงาน และเข้าใจคน

สรุป

นโยบายกองทุนหมู่บ้านยังเป็นเพียงนโยบายประชานิยม ขาดการช่วยเหลืออย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล รวมถึงเทคโนโลยี ความรู้และศาสตร์สมัยใหม่มีความก้าวหน้าขึ้นมาก ดังนั้นการให้เงินลงไปให้ชุมชนเพื่อให้มีการกักเงินไปใช้จ่ายเท่านั้น ไม่เพียงพอแล้ว และภาครัฐยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ภาครัฐจึงควรส่งเสริมในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องให้เชื่อมโยงกันในทุกมิติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นแล้วควรส่งเสริมทัศนคติในด้านการลงทุนควบคู่ไปกับการสร้างอาชีพและการหารายได้ให้กับสมาชิก รวมถึงควรมีการสนับสนุนส่งเสริมและนำคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมมาปฏิบัติด้วย ทั้งหมดนี้ก็เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ความมั่นคงของประเทศชาติ และความสงบสุขร่มเย็นของประชาชนคนไทย ด้วย และนโยบายกองทุนหมู่บ้านไม่ควรให้เท่ากันหมดทุกหมู่บ้าน เนื่องจากว่า ในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนประชากรไม่เท่ากัน ทำให้การบริหารเงินกองทุนในภาพรวมขาดประสิทธิภาพ คือ บางหมู่บ้านมีจำนวนประชากรน้อยจึงทำให้เงินกองทุนเหลือ แต่บางหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรมากก็ทำให้เงินกองทุนมีไม่เพียงพอต่อการให้กู้ยืม ดังนั้นในการจัดสรรเงินทุนจึงควรนำเอาจำนวนประชากรในหมู่บ้านมาตั้งเป็นฐานในการคิดในการจัดสรรเงินกองทุน รวมทั้งควรพิจารณาถึงจำนวนเงินที่เหมาะสมจริง ๆ ที่จะสามารถนำไปลงทุนและสร้างอาชีพที่ยั่งยืนได้จริง นอกจากนั้นแล้วผู้เขียนยังมีข้อเสนออีกว่าควรจะมีการเกลี่ยเงินกันระหว่างหมู่บ้านที่มีเงินกองทุนเหลือกับหมู่บ้านที่มีเงินกองทุนไม่เพียงพอ แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีกฎหมายเปิดทางให้ในเรื่องนี้ด้วย

อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านหรือองค์กร ขึ้นอยู่กับการทำงานร่วมกันของสมาชิกหรือบุคลากร กับผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร ที่จะดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และทำงานเป็นทีม มีความเสียสละ มีการปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง มีความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบอย่างเคร่งครัด ตลอดจนนำหลักพุทธธรรมทางศาสนา อันได้แก่ พละ ๔ มาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาย่างเต็มที่และผลงานที่ออกมาเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อองค์กรและสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก ใจเสงี่ยม. (2558). การบริหารงานของสถานีวิจัยเทคโนโลยีชีวภาพของวอยซ์ทีวี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรชัย สุทธิโม. (2554). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เซ็นจูรี่.
- ไพบูลย์ ตั้งใจ. (2554). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักกฏระเบียบ 4. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสมวลี ชยามฤต. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(1), 38-50.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. กว่าจะเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สืบค้น 12 มิถุนายน 2565, จาก <http://www.villagefund.or.th/ประวัติความเป็นมา>.
- อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุลและธีระวัฒน์ จันทิก. (2558). การบริหารจัดการคนเก่งเชิงกลยุทธ์ : ปัจจัยสำคัญสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 8(3), 1096-1112.